

УДК 655.41(477+44)(091)

Омельковець О. Я.
аспірант, Інститут української археографії
та джерелознавства ім. М. С. Грушевського
Національної академії наук України
(Україна, Київ), s_hermelin@ukr.net

**СПІВПРАЦЯ ВИДАВНИЦТВА “СМОЛОСКИП”
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА З ПЕРШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ
ДРУКАРНЕЮ У ФРАНЦІЇ НАПРИКІНЦІ 1960–Х –
ПОЧАТКУ 1970–Х РОКІВ**

Метою статті є дослідження співпраці видавництва “Смолоскип” із Першою Українською Друкарнею у Франції та її директором В.Лазовінським, пов’язаної з виданням творів українських дисидентів.

У роботі використані такі методи: конкретно-історичний, системного аналізу та синтезу.

Встановлено, що видавництво “Смолоскип” на початках своєї діяльності потребувало допомоги від союзників у царині видавничої справи. Знайомство О.Зінкевича з директором Першої Української Друкарні у Франції сприяло цьому, до того ж фінансова спроможність молодого видавництва “Смолоскип” унеможливила співпрацю з іншими партнерами. Однак і тут “смолоскипівці” зіткнулися з проблемами у вигляді завищення Друкарнею цін на друк, незадовільною якістю та несвоєчасним виходом книг. Лише невдоволення діяльністю Першої Української Друкарні з боку представників “Зональної конференції клітин Української Національної Єдності у Франції” та внесення цього питання на розгляд Проводу українських націоналістів, а також поміркованість та виваженість О.Зінкевича в перемовинах із В.Лазовінським дозволили вирішити ці проблеми видавництва “Смолоскип”.

Ключові слова: О.Зінкевич, “Смолоскип”, Перша Українська Друкарня у Франції, дисиденти.

Незважаючи на посилену увагу дослідників до найрізноманітніших аспектів життя української діаспори, видавничу, громадсько-політичну, інформаційну та правозахисну діяльність українських осередків “Смолоскип” до сьогодні ще не була об’єктом спеціального дослідження. Стисла довідкова інформація про етапи діяльності журналу “Смолоскип” подана у монографії М. Боровика “Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді” [2, с. 249, 250]. У працях Ю.В. Недужка і О. Сімківа, присвячених боротьбі української діаспори за права людини в Україні, згадується про участь “Смолоскипу” в акціях на захист Ю. Шухевича [31] та учасників Української Гельсинкської групи [33], друк видавництвом енциклопедії “Тисяча років християнства в Україні” [30]. Основні етапи діяльності часопису “Смолоскип” наведено в енциклопедичному довіднику “Рух опору в Україні: 1960–1990” [32, с. 605, 606]. Однак комплексної праці, яка б розкривала видавничу діяльність “Смолоскипу” на різних етапах його існування, немає. Зокрема відсутня інформація про співпрацю видавництва з Першою Українською Друкарнею у Франції та її директором В. Лазовінським, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження. Тому ми поставили за мету вивчити цей аспект діяльності “Смолоскипу”. Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**: дослідити співпрацю “Смолоскипу” та Першої Української Друкарні, пов’язану з виданням творів українських дисидентів; вивчити труднощі, які постали перед видавництвом “Смолоскип” на цьому етапі його діяльності, висвітлити роль очільника “Смолоскипу” О. Зінкевича та директора Першої Української Друкарні В.Лазовінського в налагодженні та розвитку співпраці між цими двома організаціями.

У ході роботи нами використано такі **методи дослідження**: конкретно-історичний метод, який дозволив дослідити роботу “Смолоскипу” у Франції

наприкінці 1960–х – початку 1970–х років; методи системного аналізу та синтезу, що дали змогу розглянути видавничу діяльність “Смолоскипу” та узагальнити отримані дані для відтворення цілісної картини його роботи у вказаний період.

У серпні 1965 р. О. Зінкевич та “Смолоскип” почали готувати до друку англійською мовою твори українських “шістдесятників” – М. Вінграновського [32, с. 108], І. Драча [32, с. 219], В. Коротича [32, с. 334], Л. Костенко [32, с. 338], В. Симоненка [32, с. 584]. За цією роботою йшла підготовка до створення “смолоскипівцями” власного видавництва, яке О.Зінкевич запропонував назвати іменем українського поета-шістдесятника В. Симоненка [4; 32, с. 605].

Ідея назвати видавництво “Смолоскип” його іменем була приурочена п’ятій річниці смерті поета, котрий став жертвою тоталітарного режиму в СРСР [1; 4]. 1 січня 1968 р. у Балтиморі було засновано видавництво “Смолоскип” імені Василя Симоненка, яке очолив Осип Зінкевич.

Важливе місце в діяльності видавництва “Смолоскип” мала співпраця з Першою Українською Друкарнею у Франції та її директором В. Лазовінським, із яким О. Зінкевич безпосередньо погоджував питання фінансів, розсилки та друку самвидавних книг із радянської України [5]. У листопаді 1969 р. “Смолоскипом” було перераховано кошти для друку збірки есе Євгена Сверстюка “Собор у риштованні” та поетичної збірки Василя Голобородька “Летюче віконце”, а також погоджено питання з погашенням боргу за видання “Лиха з розуму” В. Чорновола [5].

Перших двох книг планувалося друкувати по три тисячі примірників кожної, з них 2500 – у м’якій обкладинці та 500 – у твердій [5]. Серед читачів тоді користувалися попитом книги саме у твердих оправах, однак у зв’язку з тим, що таке видання потребувало більших витрат, а фінансовий стан видавництва “Смолоскип” продовжував бажати кращого, кількість таких була обмеженою [5]. До Балтимору з Франції книги доставлялись у найдешевший спосіб – морським шляхом, оскільки доставка авіапоштою до Нью-Йорка коштувала значно більше, до всього ж О. Зінкевичу було незручно їздити за ними туди, а Балтимор був портовим містом, що гарантувало пряму доставку з Європи до замовників, тобто “Смолоскипу” [5].

О.Зінкевич також дбав про якість надсилань книг із Франції та просив у В.Лазовінського упаковувати по дві книжки в товсті картонні коробки, мотивуючи тим, що попередньо замовлені примірники “Лиха з розуму” дійшли в незадовільному стані [5].

Також погоджувалося питання з оплатою друку книг. Тисячу доларів США Перша Українська Друкарня у Франції отримувала одразу як задаток, а другу О. Зінкевич зобов’язувався надіслати в середині грудня 1969 р., решту коштів – через два місяці після отримання [5]. Також О. Зінкевич зазначає, що найкраще було б “Смолоскипу” отримати замовлення в другій половині січня 1969 р [5].

Обидві книги “Смолоскип” мав намір продавати за ціною у 3 долари США у м’якій обкладинці та 4 долари США у твердій. Певна кількість примірників залишалася для розповсюдження у країнах Європи та для організаційних потреб ПУН на місцях [5].

О.Зінкевич, довідавшись, що заступник Голови ПУН Яків Маковецький шукає видавця для книги “Свген Коновалець і його доба” і хоче звернутися в цій справі до видавництва Українського народного союзу в Нью-Джерсі “Свобода”, вирішив запропонувати спільне видання книги під лейблом видавництва “Смолоскип”. Однак В.Лазовінський згодом повідомив О.Зінкевича, що видання взяли на себе ПУН та ЗЧ ОУН в рамках фундації імені Є.Коновальця [6]. О.Зінкевич продовжував стояти на своєму, аргументуючи тим, що очільник ЗЧ ОУН Ярослав Стецько не погодиться на жодну співпрацю з Проводом мельниківців, а тому всіляко гальмуватиме вихід книги [6]. Також керівник “Смолоскипу” запевняв В.Лазовінського, що самостійний друк книги “Є.Коновалець та його доба” (навіть без погодження з Я.Маковецьким) матиме символічне значення для ПУН та буде “колосальним моральним успіхом” [6], і в разі, якщо вклястися з витратами на книгу в межах 10 тисяч доларів США, тоді О.Зінкевич готовий особисто взяти позику в банку для реалізації цієї справи [6]. Можна припустити, що гра О.Зінкевича на питанні іміджу мельниківського ПУН мала зіграти лише роль заохочення для В.Лазовінського, а найбільша користь із цього була б для “Смолоскипу”, що таким чином заявив би про себе у виданні настільки знакової книги. Тому О.Зінкевич переконливо просив В.Лазовінського обговорити це питання з О.Штулем-Ждановичем та Я.Маковецьким та по можливості “хоча б тентативно підготувати кошти друку” [6]. На жаль, про подальший перебіг цієї справи документальні свідчення відсутні.

14 грудня 1969 р. між Першою Українською Друкарнею у Франції та Видавництвом “Смолоскип” імені В.Симоненка було укладено “Домовлення” у справі друку книги Є.Сверстюка “Собор у риштованні” [7; 8]. У цьому документі йшлося про те, що Перша Українська Друкарня у Франції видрукує три тисячі примірників книги, з них 2500 примірників – у м’якій обкладинці та 500 – у твердій, які в задовільному стані зобов’язується доставити на адресу “Смолоскипу” у Балтиморі [8]. Кошти за друк (набір, коректуру, оправу), а також надсилання книжок кораблем чи іншим способом складатимуть для “Смолоскипу” суму в 2500 доларів США [8]. Перша Українська Друкарня залишала за собою право розповсюдження та продажу 500 примірників книги у всіх європейських країнах та Австралії, використовуючи прибуток із їх реалізації у своїх цілях. “Смолоскипу” залишалося право продавати отримані книги лише в США та Канаді [8]. У разі, якщо замовлення на книгу Є.Сверстюка приходили б із цих країн до представництва Першої Української Друкарні у Франції, тоді ці замовлення передаватимуться на адресу “Смолоскипу” [8]. Видавництво “Смолоскип” повинно було вчинити так само при отриманні замовлень із європейських країн [8]. Гонорар за написання передмови та всі інші гонорари мусив оплачувати “Смолоскип” [8]. Книги для преси й бібліотек повинні розсилатися з супровідними листами на бланках УІС “Смолоскип” [8]. Насамкінець “Смолоскип” зобов’язувався переслати у вартість друку “Собору у риштованні” до кінця грудня 1969 р. грошову суму в 1000 доларів, при чому її половину – в доларах канадських [8].

18 січня 1970 р. О.Зінкевичем та “смолоскипівцями” велася робота навколо друку збірки віршів В.Голобородька. В.Лазовінському було надіслано коректуру до першої частини книги [9]. Проте не обійшлося без проблем і головною була знову ж таки проблема коштів. Виставлена Першою Українською Друкарнею ціна 3200 доларів США була зависокою для “Смолоскипу” [9]. О.Зінкевич просив знизити ціну до 2800 доларів, пояснюючи тим, що на відміну від книги Є.Сверстюка, де текст займає цілу сторінку, у книзі з віршами В.Голобородька є сторінки, де текст всього кілька рядків, що значно полегшує набір і коректуру на відміну від попередньої книги. Також О.Зінкевич підкреслював, що поезії В.Голобородька в середовищі української діаспори – річ абсолютно нова, відтак може стати дефіцитною, а якщо не вийде друком взагалі, тоді, на думку О.Зінкевича, “разом з цим закінчиться діяльність “Смолоскипу”” [9].

Навесні 1970 р. у “Смолоскипу” з’явилися суттєві труднощі, пов’язані з непорозумінням із представниками Першої Української Друкарні у Франції. Причиною їх, за твердженням В.Лазовінського, була часткова заборгованість “Смолоскипу” та ненадходження коштів як за друк “Собору у риштованні” Є.Сверстюка, так і збірку поезій В.Голобородька “Летюче віконце” [10]. Йшлося також про давніший незначний борг “Смолоскипу” за видання праці В.Чорновола “Лихо з розуму” [10]. Про це йдеться в листі В.Лазовінського від 18 березня 1970 р.: “Що мене зараз найбільше турбує – це Ваше твердження, що Ви заплатили 500 дол[арів] наkonto Голобородька – ми цього не отримали. При кінці минулого року ми від Вас отримали 1000 дол[арів], а пізніше 96, це було розчислення за “Лихо з розуму”. На початку січня ми отримали від Вас 500 дол[арів], і з Канади на Вашеkonto 500 дол[арів], значить всього на все 1000 дол[арів]. Згідно з Вашим листом з 14 грудня ми ці гроші записали наkonto друку книжки Сверстюка... Отже, якщо Ви вислали інші чеки то можете реклямувати на пошту, бо звичайно висилаєте порученим листом, а з рештою можете перевірити в банку, бо напевно не відтягнули з Вашогоconta, бо ми не давали до інкасування інших грошей як 1000 дол[арів] наkonto Св[ерстюка]. Якщо не вислали, то виходить таки, що ми наkonto цієї книжки, яка сьогодні вже готова, не отримали ані одногоцента, і я буду Вам дуже вдячний, якщо вишлите нам цю першу квоту у висоті 1000 дол[арів], бо інакше нам буде дуже скруто, оскільки черговий раз пишу Вам, ми відложили праці, які б нам в міжчасі вже були принесли готівку”. Також В.Лазовінський нагадав, що вже надіслав О.Зінкевичу два примірники збірки В.Голобородька [10].

27 березня 1970 р. В.Лазовінський надіслав О.Зінкевичу авіапоштою 80 примірників збірки В.Голобородька, оцінюючи в доданому до листа рахунку їх вартість 2 долари США за примірник [11]. Невелику кількість надісланих книжок В.Лазовінський пояснив тим, що всього встигли видрукувати 200 примірників, таким чином залишивши собі решту [11]. Також директор Першої Української Друкарні у Франції зауважив, що поки це вся партія книжок В.Голобородька, оскільки є необхідність надіслати

певну кількість примірників до європейських бібліотек та редакцій [11].

У цьому ж листі повідомляється, що наразі видрукувано 500 примірників “Собору у риштованні”, однак всі вони залишаються в розпорядженні Першої Української Друкарні у Франції [11].

29 березня 1970 р. О. Зінкевич намагався пояснити у своєму листі до В. Лазовінського прикру ситуацію з нестачею коштів, висловивши припущення, що з Канади їх просто забули надіслати [12]. Також він зазначав, що обіцяних В. Лазовінським примірників “Собору у риштованні” досі не отримав, проте примірники поетичної збірки В. Голобородька надходили двічі [12]. Крім цього, очільник “Смолоскипу” просив терміново надіслати йому оригінальний ескіз обкладинок книг Є. Сверстюка та В. Голобородька [12].

31 березня 1970 р. В. Лазовінський таки надіслав О. Зінкевичу примірники книги Є. Сверстюка [13]. Очільник “Смолоскипу” залишився задоволений її технічним виконанням, однак В. Лазовінський не виконав побажань О. Зінкевича щодо розміщення на обкладинці емблеми “Смолоскипу”, що було дуже важливо [13]. Також до книги не було видрукувано суперобгортки [13]. У своєму листі до В. Лазовінського О. Зінкевич акцентував увагу на необхідності такої обгортки для примірників книги в тонких картонних обкладинках, оскільки це суттєво впливало на збереження якості книжок при пересиланні поштою: “Коли є така обгортка, то нищиться лише обгортка, а не обкладинка” [13]. Попри всі нюанси, О. Зінкевич попросив В. Лазовінського якомога скоріше надіслати авіапоштою у Балтимор 3000 примірників книги Є. Сверстюка [13].

Значно гіршою була справа зі збіркою віршів В. Голобородька “Летюче віконце”. На думку О. Зінкевича, книжка вийшла жакливою через неякісну обкладинку та відсутність у книзі змісту [13]. Таким чином, “Смолоскип” був змушений її передруковувати, сплативши за нові оправи 400 доларів США.

До першої половини квітня спільними силами “Смолоскипу” та Першої Української Друкарні у Франції всі недоліки було виправлено, у Нью-Йорку відбулася презентація і вже на початку травня книги обох українських письменників могли замовити всі, хто бажав [3; 14; 15]. Згідно з “Розчисленням”, складеним О. Зінкевичем 26 травня 1970 р., за 3000 примірників “Собору у риштованні” Є. Сверстюка було заплачено 2500 доларів США, 3080 примірників збірки “Летюче віконце” В. Голобородька обійшлися “Смолоскипу” у 3160 доларів США [16]. З додаткових коштів: на оправи пішло 378, 25 доларів США, на транспортування – 50 доларів, на доплату поштової компанії – 43,50 доларів, друк обкладинки, обгортки та змісту коштував “Смолоскипу” 359,35 доларів [16]. Частину оправ було виготовлено “Смолоскипом”. Це обійшлося ще в 200 доларів США. Також до 26 травня було погашено більшу частину боргу “Смолоскипу” за друк обох книжок перед Першою Українською Друкарнею у Франції [16]. Залишок боргу О. Зінкевич зобов’язався погасити до кінця червня 1970 р [17].

Книга Є. Сверстюка “Собор у риштованні” одразу отримала популярність серед української діаспори в

США та Канаді [18], чого не можна було сказати про поетичну збірку В. Голобородька, яку чимало читачів повертали [18], як і передбачав О. Зінкевич у листах до В. Лазовінського. Можливо, вірші українського шістдесятника виявилися дійсно “не дуже то сприйнятливими для емігранта” [9].

У жовтні 1970 р. О. Зінкевич звертається до Першої Української Друкарні у Франції з новим замовленням [19]. У листі до В. Лазовінського він повідомляє директора Друкарні про те, що готує до друку три невеликі книги, дві з яких майже готові до друку, тому є потреба в підготовці відповідного договору [18]. Першої книги “Україна – спільне добро всіх її громадян”, написаної за матеріалами VII ВЗУН, планувалося випустити 3000 примірників [19]. Стільки ж примірників мав налічувати тираж другої книги “Чи проіснує Радянський Союз до 1984 року?” російського письменника-дисидента Андрія Амальрика [19; 32, с. 47].

При підписанні нового “Домовлення” з Першою Українською Друкарнею у Франції 11 листопада 1970 р. О. Зінкевич мав на меті уникнути попередніх непорозумінь та ускладнень [20; 21]. Окрім питань про якість паперу, обкладинок та оправ, було погоджено, що перші дві коректури книг робить Друкарня, а третю – видавництво “Смолоскип” з дотриманням рукописного правопису [21]. Нумерація сторінок, спосіб набору заголовків та зміст Друкарня повинна була узгоджувати з видавництвом “Смолоскип”, а також апробувати перед друком відбитки кліше обкладинок та обгортки [21]. Процедура пересилання книг мусила узгодити Друкарня, однак оплата пересилання лежала на видавництві “Смолоскип” згідно всіх підтверджуючих це квитанцій, які мала передати Друкарня [21]. Також було домовлено, що оплата послуг Друкарні відбуватиметься в три етапи [21]. Насамкінець Друкарня та “Смолоскип” змогли домовитися про оптимальну ціну за друк обох книг – “Україна – спільне добро всіх її громадян” обходилася “Смолоскипу” в 2000 доларів США, а праця А. Амальрика “Чи проіснує Радянський Союз до 1984 року?” – 1470 доларів США. Термін для виконання замовлення визначався не довше як три місяці [21]. Загалом пункти “Домовлення” переконливо засвідчували факт того, що укладалося воно на умовах поставлених “Смолоскипом”, вигідних також і Першій Українській Друкарні у Франції, з урахуванням не дуже вдалого досвіду друку книг Є.Сверстюка та В. Голобородька [21].

На початку 1971 р. учасники “Зональної конференції клітин Української Національної Єдності у Франції”, які представляли філії УНС, товариства “Відродження” та “Запоріжжя” у Франції, звернулися до Проводу українських націоналістів із відкритим листом, аби звернути увагу на низку важливих порушень у роботі Друкарні [22]. Найбільш кричущим непорядком, на їхню думку, було “очищення Друкарні від українського персоналу” [22], тобто скорочення В. Лазовінським багатьох провідних працівників Друкарні з різних причин, однак справжню причину цього автори листа бачили у зловживанні директором Друкарні службовим становищем та особистій неприязні до звільнених [22].

Приводом для цих звинувачень стало звільнення у 1967 р. одного з найвідоміших діячів Першої Української Друкарні у Франції Василя Мулика, яке було начебто за його власним бажанням та у зв'язку зі станом здоров'я [22]. Як свідчили представники “Зональної конференції”, сам В. Мулик відійшов від справ через “нестерпні відносини й атмосферу” [22] та неможливість “нести будь-яку відповідальність за виконану ним ділянку справи” [22], хоча на початку 1970 р. вже був готовий повернутися за умов, якщо В.Лазовінський не втручатиметься у справи, які поза його компетенцією, якщо “буде усунено занедбування видавничих потреб УНРуху” [22] та забезпечено покращення якості друкованих видань, зокрема журналу ПУН “Українське слово” [22].

Однак, найголовнішим було звинувачення В.Лазовінського в ігноруванні видавничих потреб українського національного руху та небажанні друкувати українські видання, натомість надаючи перевагу виданням “московської чорносотенщини” [22]. Можна припустити, що невдоволені представники “Зональної конференції” знали також і про неполадки “Смолоскипу” з Першою Українською Друкарнею у Франції, а можливо, були значно більше поінформовані про їх причини. Адже й справді, затягування з друком рідкісних “захальних” книжок “Смолоскипу” виглядало з боку В.Лазовінського як свідомий саботаж, не надто переконливо обґрунтований бюрократичними нюансами. У підтвердження вищесказаного були також і докази відвертого здириництва В.Лазовінського як відносно україномовних видань (“Український вісник”), так і франкомовних (“Ешанж”), зокрема підвищення цін, котрі виглядали високими навіть порівняно з французькими друкарнями [22].

Розслідуванням неполадок у роботі Першої Української Друкарні у Франції зайнялася спеціальна контрольна комісія ПУН [23]. В.Лазовінський пояснював наявність суперечливих моментів у роботі Друкарні складним фінансовим становищем, нестачею кваліфікованих спеціалістів, набрати яких за достойну платню знову ж таки не є можливим через те, що в цьому випадку Друкарня зазнає значних грошових збитків, адже всі можливі кошти йдуть на покриття дефіциту “Українського слова” [23]. О.Зінкевич тримався нейтральних позицій у питанні інциденту навколо Першої Української Друкарні у Франції, можливо, через вигідно укладений договір про друк матеріалів VII ВЗУН та книги А. Амальрика [24]. Тому покладав надії на швидке вирішення цих питань задля уникнення занепаду Друкарні, альтернативи якій на теренах Європи для “Смолоскипу” не було [24]. О.Зінкевич продовжив співпрацю з Друкарнею, зокрема вдаючись до консультацій та професійної допомоги найбільш “опального” її працівника В. Мулика [26]. Так, у листі від 8 січня 1971 р. В. Мулик висловлює бажання допомогти “Смолоскипу” зі свого боку, зокрема в питанні коректури поданих до Друкарні праць та “Українського вісника” [26], однак зазначає, що на заваді цьому стоїть внутрішня корпоративна політика, яку веде В.Лазовінський та його дружина: “...Бо коли, наприклад, лінотипістка, пані Лазовінська, отримавши до набору коректу, робить те, що їй подобається і викреслює те, що їй не подобається, то це позбавляє

коректора можливості нести відповідальність за свою ділянку праці і працювати в таких умовах неможливо. Або коли пан Лазовінський на пораду якогось москаля Борисова вводить роблення відступів між лапками і текстом, який в них взято і між цим текстом і розділовими знаками, які після нього слідують, хоч в нас це неприйнятне... то це також не є передумови для праці”. Тому В. Мулик погодився робити коректури для “Смолоскипу” за умови, що керівництво Друкарні не чинитиме перепони для виконання його професійних обов'язків, а погоджувати всі справи В. Мулик буде лише з редактором “Смолоскипу” – О. Зінкевичем [26]. Той пообіцяв всіляко підтримати В. Мулика та провести відповідну розмову з В. Лазовінським [27].

Проте в лютому 1971 р. директор Першої Української Друкарні у Франції таки зашкодив співпраці О. Зінкевича з В. Муликом, заборонивши останньому робити коректуру другого числа “Українського вісника” [28]. Причиною цього було виправлення В. Муликом яскраво вираженої “борісовщини” у тексті, з якою він так боровся [28]. Про це повідомляє В. Мулик у своєму листі О. Зінкевичу від 13 лютого 1971 р.: “... Очевидно, Ви маєте рацію, що для лінотипіста набирати раз так, а раз інакше – неможливо. Але чому раз так, а раз інакше, а не так, як це у нас (маю на увазі нас – українців, а не середовище) завжди і скрізь було і є? Ви кажете, що переглянули російські і українські підсоветські видання і цього не зустріли. Ви можете переглянути не тільки сучасні підсоветські, але взагалі всі українські, незалежно від часу і місця їхнього видання, і цього також не знайдете. Значить є певні усталені норми, від яких ніхто не ввідходить. Хто ж дав п[ану] Лазовінському на спілку з москалем Борисовим їх ламати і то в такій категоричній формі, що проти цього не можу бути найменшого застереження?... Подібних випадків багато більше... Включно з тим, що вже від років друкарня служить потребам московських чорносотенців, а не УНРухові...” [28]. Також В. Мулик акцентує увагу на подальших нестерпних умовах роботи в Друкарні, яких вперто не визнає В.Лазовінський та прояснює невідомі “Смолоскипу” раніше причини неполадок із друком: “Друкарня вічно, до нудоти, посилається на “об’єктивні” труднощі, зокрема ж брак людей до праці, підкреслюючи одночасно “героїзм праці” тих, що в ній працюють, тобто п[ан]ства Лазовінських. Але це лицемірство. Згаданий вище випадок відмови давати мені до читання коректу не перший – з “Собором у риштованні” було точнісінько те саме. І тільки через те, що я відмовився визнавати москаля Борисова найвищим авторитетом у питаннях як писати по-українському!”. Виходячи з цього, можна було б впевнено стверджувати, що політика В.Лазовінського щодо роботи Друкарні та її внутрішніх питань, попри зацікавленість контрольної комісії ПУН та невдоволення представників філії УНС, “Відродження” та “Запоріжжя”, залишилась незмінною і надалі мали місце особисті конфлікти з працівниками, однак для об’єктивності варто звернути увагу на пояснення конфронтації з В. Муликом самого В.Лазовінського [25]. У листі до О. Зінкевича від 20 лютого 1971 р. директор Друкарні повідомляє очільника “Смолоскипу”, що відмовився довіряти

коректуру В. Мулику лише через кричущі відхилення від сучасного правопису і мусив вже після нього робити виправлення сам. Як свідчать приклади, наведені В. Лазовінським у його листі, деякі зауваження та виправлення до правопису, яким скористався В. Мулик, були справді слухними і являли собою заміщення словами з літературної української мови ряду суто діалектизмів та прикладів із українського радянського правопису Г. Голоскевича зразка періоду “українізації” 1920–х рр.: “... ми набрали всюда “багато” замість “богато”, так само Бог з великої букви...” [25]. О. Зінкевич теж був згідний із недопустимістю використання “скрипниківки” в текстах книжок “Смолоскипу” [29]. Не всі виправлення В. Лазовінського можна вважати слухними: “Натомість залишили “священник” з двома ни” [25]. Тому визначити, хто більше правий у питанні коректури, дійсно важко через велику двоякість ситуації навколо варіантів близького для українських емігрантів правопису. Що стосується порядків, які панували в Першій Українській Друкарні у Франції, то не виникає сумніву, що вони не відповідали нормам злагодженого та ошадливого виробництва.

Отже, видавнича діяльність “Смолоскипу” характеризується значними успіхами й водночас суттєвими труднощами. Саме “смолоскипівці” познайомили українську діаспору і світову спільноту з творами українських дисидентів, що засвідчувало незаперечний факт нової фази боротьби українського руху опору в СРСР. Тепер в її авангарді стояла патріотична еліта УРСР, нове покоління літераторів та митців, твори яких являли собою протест проти колоніальної політики радянської влади. Видавництво “Смолоскип” імені В.Симоненка на початках своєї діяльності потребувало допомоги від союзників у царині видавничої справи. Особисте знайомство О. Зінкевича з директором Першої Української Друкарні у Франції сприяло цьому, до того ж фінансова спроможність молодого видавництва “Смолоскип” унеможлилювала співпрацю з іншими партнерами. Однак і тут “смолоскипівці” зіштовхнулися з проблемами у вигляді завищення Друкарнею цін на друк, незадовільною якістю та несвоєчасним виходом книг. Лише невдоволення діяльністю Першої Української Друкарні з боку представників “Зональної конференції клітин Української Національної Єдності у Франції” та винесення цього питання на розгляд ПУН, а також поміркованість та виваженість О. Зінкевича в переговорах із В.Лазовінським дали змогу вирішити згадані вище проблеми видавництва “Смолоскип”.

Список використаних джерел

1. Архів ОУН у м. Києві. – Розсип. – Літературно–Мистецькі Нагороди ім. В.Симоненка // Смолоскип. Журнал української молоді. – 1968. – № 1 (120). – січень–лютий.
2. Боровик М. Українсько–канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М.Боровик. – Мюнхен, 1977. – 341 с.
3. В–во “Смолоскип” видало книжку поезій Василя Голобородька “Летюче віконце” // Свобода. – 1970. – № 83. – 9 травня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1970/Svoboda-1970-083.pdf>
4. Дубинянська Я. Осип Зінкевич: повернення емігранта / Я.Дубинянська // Дзеркало тижня. – 2001. – № 27 (351). – 21 липня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/osip_zinkevich_povernennya_emigranta.html

5. МАУСД. – Листування О.Зінкевича з В.Лазовінським. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 7 листопада 1969 р.
6. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 29 листопада 1969 р.
7. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 14 грудня 1969 р.
8. Там само. – Домовлення між Першою Українською Друкарнею у Франції і Українським Видавництвом “Смолоскип” ім. В.Симоненка в справі друку книжки Є.Сверстюка “Собор у риштованні”, 14 грудня 1969 р.
9. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 18 січня 1970 р.
10. Там само. – Лист В.Лазовінського до О.Зінкевича від 18 березня 1970 р.
11. Там само. – Лист В.Лазовінського до О.Зінкевича від 27 березня 1970 р.
12. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 29 березня 1970 р.
13. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 31 березня 1970 р.
14. Там само. – Лист О.Зінкевича до К.Лазовінської від 12 травня 1970 р.
15. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 12 травня 1970 р.
16. Там само. – Розчислення. 26 травня 1970 р.
17. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 26 травня 1970 р.
18. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 2 червня 1970 р.
19. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 18 жовтня 1970 р.
20. Там само. – Домовлення між Першою Українською Друкарнею у Франції і Українським Видавництвом “Смолоскип” ім. В.Симоненка в справі друку трьох книжок, 11 листопада 1970 р.
21. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 11 листопада 1970 р.
22. Там само. – Проект листа до Проводу українських націоналістів, 1971 р.
23. Там само. – Лист В.Лазовінського до О.Зінкевича від 15 січня 1971 р.
24. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Лазовінського від 21 січня 1971 р.
25. Там само. – Лист В.Лазовінського до О.Зінкевича від 20 лютого 1971 р.
26. МАУСД. – Листування О.Зінкевича з В.Муликом. – Лист В.Мулика до О.Зінкевича від 8 січня 1971 р.
27. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Мулика від 16 січня 1971 р.
28. Там само. – Лист В.Мулика до О.Зінкевича від 13 лютого 1971 р.
29. Там само. – Лист О.Зінкевича до В.Мулика від 24 лютого 1971 р.
30. Недужко Ю. Боротьба української діаспори за релігійну свободу в Україні (друга половина 70–х – 80–ті рр. XX ст.) / Юрій Недужко // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: збірник статей. – К. : Інститут історії України НАН України, 2008. – Вип. 33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10563.html>
31. Недужко Ю. Боротьба української діаспори країн заходу за права людини в Україні (сер. 70 – поч. 80–х рр. XX ст.) / Юрій Недужко // Спільний проект Національного університету “Києво–Могилянська академія” і видавництва “Мандрівець”. Всеукраїнський науковий журнал “Мандрівець” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Mandriv/2007_6/Neduzhko.pdf
32. Рух опору в Україні 1960–1990 [Текст]: енцикл. довід. / Музей–архів і докум. центр укр. самвидаву при вид–ві “Смолоскип”; голов. ред. Осип Зінкевич. – Київ: Смолоскип, 2010. – 803 с.
33. Сімків О. Реакція світової громадськості на порушення прав людини в УРСР (1976–1985 рр.) / О.Сімків // Український визвольний рух: Інститут українознавства ім. І.Крип’якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Львів, 2013. – Збірник 18. – С. 228–251.

References

1. Arhiv OUN u m. Kievi. – Rozsip. – Literaturno–Mistetski

Nagorodi im. V.Simonenka // Smoloskip. Zhurnal ukrayinskoyi molodi. – 1968. – № 1 (120). – sichen–lyutiy.

2. Borovik M. Ukrayinsko-kanadska presa ta yiyi znachennya dlya ukrayinskoyi menshini v Kanadi / M.Borovik. – Myunhen, 1977. – 341 s.

3. V–vo “Smoloskip” vidalo knizhku poeziy Vasilya Goloborodka “Letyuche vikontse” // Svoboda. – 1970. – № 83. – 9 travnya [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1970/Svoboda-1970-083.pdf>

4. Dubinyanska Ya. Osip Zinkevich: povernennya emigranta / Ya.Dubinyanska // Dzerkalo tizhnya. – 2001. – № 27 (351). – 21 lipnya [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/osip_zinkevich_povernennya_emigranta.html

5. MAUSD. – Listuvannya O.Zinkevicha z V.Lazovinskim. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 7 listopada 1969 r.

6. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 29 listopada 1969 r.

7. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 14 grudnya 1969 r.

8. Tam samo. – Domovlennya mizh Pershoju Ukrayinskoyu Drukarneyu u Frantsiyi i Ukrayinskim Vidavnistvom “Smoloskip” im. V. Simonenka v spravi druku knizhki E.Sverstyuka “Sobor u rishtovanni”, 14 grudnya 1969 r.

9. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 18 sichnya 1970 r.

10. Tam samo. – List V.Lazovinskogo do O.Zinkevicha vid 18 bereznya 1970 r.

11. Tam samo. – List V.Lazovinskogo do O.Zinkevicha vid 27 bereznya 1970 r.

12. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 29 bereznya 1970 r.

13. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 31 bereznya 1970 r.

14. Tam samo. – List O.Zinkevicha do K.Lazovinskoyi vid 12 travnya 1970 r.

15. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 12 travnya 1970 r.

16. Tam samo. – Rozchislennya. 26 travnya 1970 r.

17. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 26 travnya 1970 r.

18. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 2 chervnya 1970 r.

19. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 18 zhovtnya 1970 r.

20. Tam samo. – Domovlennya mizh Pershoju Ukrayinskoyu Drukarneyu u Frantsiyi i Ukrayinskim Vidavnistvom “Smoloskip” im. V.Simonenka v spravi druku troh knizhok, 11 listopada 1970 r.

21. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 11 listopada 1970 r.

22. Tam samo. – Proekt lista do Provodu ukrayinskih natsionalistiv, 1971 r.

23. Tam samo. – List V.Lazovinskogo do O.Zinkevicha vid 15 sichnya 1971 r.

24. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Lazovinskogo vid 21 sichnya 1971 r.

25. Tam samo. – List V.Lazovinskogo do O.Zinkevicha vid 20 lyutogo 1971 r.

26. MAUSD. – Listuvannya O.Zinkevicha z V.Mulikom. – List V.Mulika do O.Zinkevicha vid 8 sichnya 1971 r.

27. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Mulika vid 16 sichnya 1971 r.

28. Tam samo. – List V.Mulika do O.Zinkevicha vid 13 lyutogo 1971 r.

29. Tam samo. – List O.Zinkevicha do V.Mulika vid 24 lyutogo 1971 r.

30. Neduzhko Yu. Borotba ukrayinskoyi diaspori za religiynu svobodu v Ukraini (druga polovina 70–h – 80–ti rr. XX st.) / Yuriy Neduzhko // Istorija Ukraini. Malovidomi imena, podiyi, fakti: zbirnik statey. – K. : Institut istoriyi Ukraini NAN Ukraini, 2008. – Vip.33. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.info-library.com.ua/books-text-10563.html>

31. Neduzhko Yu. Borotba ukrayinskoyi diaspori krayin zahodu za prava lyudini v Ukraini (ser. 70 – poch. 80–h pp. XX st.) / Yuriy Neduzhko // Spilniy proekt Natsionalnogo universitetu “Kievo–Mogilyanska akademiya” i vidavnistva “Mandrivets”. Vseukrayinskiy naukoviy zhurnal “Mandrivets” [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Mandriv/2007_6

/Neduzhko.pdf

32. Ruh oporu v Ukraini 1960–1990 [Tekst]: entsikl. dovid. / Muzei-arkhiv i dokum. tsentr ukr. samvidavu pri vid–vi “Smoloskip”; golov. red. Osip Zinkevich. – Kiyiv: Smoloskip, 2010. – 803 s.

33. Simkiv O. Reaktsiya svitovoyi gromadskosti na porushennya prav lyudini v URSS (1976–1985 rr.) / O.Simkiv // Ukrayinskiy vizvolniy ruh: Institut ukrayinoznavstva im. I.Krip'yakevicha NAN Ukraini, Tsentr doslidzhen vizvolnogo ruhu. – Lviv, 2013. – Zbirnik 18. – S. 228–251.

Omelkovets A. Ya., post graduate student of Mykhailo Hrushevsky Institute of Ukrainian Arthrography and Source Studies of National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kiev), s_hermelin@ukr.net

The cooperation of the Publishing House “Smoloskip” named after Vasyl Symonenko with the first Ukrainian Printing House in France in the late 1960s – early 1970s

The aim of the work is to investigate the cooperation of the Publishing House “Smoloskip” with the first Ukrainian Printing House in France and its director V. Lazovinskyi associated with the publication of Ukrainian dissidents’ works.

The following methods were used: concrete historical systematic analysis and synthesis.

It was established that the Publishing House “Smoloskip” needed help from allies in the field of publishing at the beginning of its activity. The acquaintance of O. Zinkevych with the director of the First Ukrainian Printing House in France promoted it, besides financial capability of young Publishing House “Smoloskip” prevented cooperation with other partners. However, the workers of the Publishing House “Smoloskip” faced came across another problems: overstating the printing house prices for printing, poor quality and untimely release of books. Only dissatisfaction with the activities of the First Ukrainian Printing House by representatives of the “local conference of units Ukrainian national unity in France” and determination of this matter for consideration of Ukrainian Nationalists and O.Zinkevych’s moderation and prudence in talks with V.Lazovinskyi allowed to solve these problems of Publishing House “Smoloskip”.

Keywords: O. Zinkevych “Smoloskip”, the First Ukrainian Printing House in France, dissidents.

Омельковец А. Я., аспирант, Институт украинской археографии и источниковедения Национальной академии наук Украины (Украина, Киев), s_hermelin@ukr.net

Сотрудничество издательства “Смолоскип” имени Василия Симоненко с Первой Украинской Типографией во Франции в конце 1960–х – начале 1970–х годов

Целью статьи является исследование сотрудничества издательства “Смолоскип” с Первой Украинской Типографией во Франции и ее директором В. Лазовинским, связанного с изданием произведений украинских диссидентов.

В работе использованы следующие методы: конкретно-исторический, системного анализа и синтеза.

Установлено, что издательство “Смолоскип” в начале своей деятельности требовало помощи от союзников в области издательского дела. Знакомство О. Зинкевича с директором Первой Украинской Типографии во Франции способствовало этому, к тому же финансовая состоятельность молодого издательства “Смолоскип” делала невозможным сотрудничество с другими партнерами. Однако и здесь “смолоскиповцы” столкнулись с проблемами в виде завышения типографией цен на печать, неудовлетворительным качеством и несвоевременным выходом книг. Только недовольство деятельностью Первой Украинской Типографии со стороны представителей “Зональной конференции клеток Украинского Национального Единства во Франции” и вынесения этого вопроса на рассмотрение Провода украинских националистов, а также умеренность и взвешенность О. Зинкевича в переговорах с В.Лазовинским позволили решить эти проблемы издательства “Смолоскип”.

Ключевые слова: О. Зинкевич, “Смолоскип”, Первая Украинская Типография во Франции, диссиденты.

* * *

УДК 94(477):336.711/.713“2000/2008”

Резнік І. С.

аспірант, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), lexh2009@ukr.net

**РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В 2000–2008 РР.**

Метою статті є реконструкція і порівняння процесу розвитку вітчизняної банківської системи у 2000–2004 та 2005–2008 рр. і з’ясування ступеня впливу на його перебіг політичної кризи кінця 2004 р. При написанні статті використовувались такі методи наукового пізнання: аналіз, синтез, порівняння, системно-структурного аналізу, дедукції, індукції.